

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу
Зайченко Юлії Олегівни

на тему «Жанрово-стилістична домінанта в англomовних текстах фентезі:
лінгвокультурологічний аспект (на матеріалі творів Р. Джордана,
Дж. Р. Р. Мартіна та Дж. К. Ролінг)»,

представлену на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 03 Гуманітарні науки
за спеціальністю 035 Філологія

Актуальність теми дисертації.

Рецензована дисертація, присвячена визначенню змісту і вивченню форм реалізації текстового явища жанрово-стилістичної домінанти (ЖСД) в англomовних творах фентезі в лінгвокультурологічному ракурсі, є безсумнівно актуальною. Хоча феномен жанрово-стилістичної домінанти вже досліджувався як у мовознавчих студіях художнього тексту, зокрема й текстів фентезі, так і в контексті жанрової теорії перекладу, дисертантці вдалося знайти власну нішу у розгляді зазначеної проблематики крізь призму особливостей творів фентезі певного періоду, виокремивши складники ЖСД, специфіку їхньої текстової актуалізації та встановивши їх кореляцію зі стилістичними портретами аналізованих текстів. Особливої актуальності обраній проблематиці додає встановлений дисертанткою зв'язок етапів еволюції творів фентезі у їхньому жанровому різноманітті з кризовими подіями у світі та асоційованими з ними цивілізаційними настроями.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їхньої достовірності та новизни.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження Ю. О. Зайченко полягає у розкритті компонентної структури ЖСД англomовних (британських та американських) творів фентезі останньої декади ХХ ст. як феноменологічної тріади «конотативна семантика / конотативність :: хронотоп :: система лінгвокультурних типажів у їхній варіативності» в аспекті взаємодії цих компонентів та з погляду систематизації мовних засобів їх втілення. Новими є також: авторська періодизація жанрових і тематичних різновидів англomовних творів фентезі як метажанру; узагальнення чинників впливу (міф, передовсім мономіф з його орієнтацією на ідею квесту, казка, лицарський роман, готичний роман) на композицію творів фентезі; розкриття кожного із складників ЖСД із залученням категоріально-текстового, аксіологічного та лінгвокультурологічного підходів, а також концепції можливих світів;

транспонування поняття «стилістичний портрет тексту» в його якісно-кількісному форматі на досліджувані твори фентезі в розрізі індивідуально-авторського стилю.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів забезпечено достатнім обсягом емпіричного матеріалу – 13756 фрагментів з чотирьох романів (загальний обсяг проаналізованого матеріалу 1853 сторінки); послідовним використанням адекватних якісних та кількісних методів дослідження (включаючи, компонентний, контекстуально-інтерпретаційний методи та методи лінгвостилістичного аналізу й кількісних підрахунків) та опертям на розроблену здобувачкою поетапну методику аналізу текстового матеріалу.

Наукове дослідження було виконано дисертанткою на кафедрі теорії, практики та перекладу англійської мови факультету лінгвістики КПІ ім. Ігоря Сікорського в межах ініціативної теми «Теоретико-прикладні аспекти дослідження мовознавства» (12.05.2019 р. – 12.05.2029 р., номер державної реєстрації 0119U102047) під науковим керівництвом доцента кафедри української мови, літератури та культури факультету лінгвістики КПІ ім. Ігоря Сікорського, кандидата філологічних наук, доцента Глінки Наталії Вікторівни.

Спираючись на чітке формулювання мети і завдань роботи, положень, що винесено на захист, доцільне застосування адекватних методів аналізу достатнього обсягу фактичного матеріалу, можна відзначити, що наукове завдання, поставлене в рецензованій дисертаційній роботі, а саме, виявити особливості змісту та форм реалізації жанрово-стилістичної домінанти англійських творів фентезі останньої декади ХХ ст. у лінгвокультурному ракурсі, виконано повністю, а здобувачка, Ю. О. Зайченко, повною мірою оволоділа методологією наукової діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності.

За своїм змістом дисертаційна робота здобувачки Ю. О. Зайченко повністю відповідає Стандарту вищої освіти зі спеціальності 035 Філологія та напрямам досліджень відповідно до освітньої програми «Філологія». Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про наявність особистого внеску здобувачки у мовознавчі студії художнього тексту та лінгвістичну генологію..

Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові збіги, можна дійти висновку, що дисертаційна робота Зайченко Юлії Олегівни є результатом самостійного дослідження здобувачки й не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати й тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Мова та стиль викладення результатів.

Дисертаційна робота написана в цілому гарною академічною українською мовою (хоча подекуди трапляються друкарські помилки – с. 15, 19, 43, 50, 56, 62, 64, 66, 177, 185, 211 тощо, пунктуаційні помилки – с. 157, 164, 166, 170, 174, 179, 185, 192 тощо, лексико-стилістичні огріхи – с. 59, 63, 65, 67, 74 тощо та росіянізми – приналежність замість належність (с. 33, 151, 185, 193), в ході (с. 67), знаходяться замість перебувають або розташовані (с. 6), представляють собою (с. 71) тощо); виклад послідовний, чіткий та доступний; у тексті роботи використано загальноприйнятую термінологію, хоча замість терміна «виражальні або виразові засоби» недоречно використано англізовану кальку «експресивні засоби» (с. 200 та ін.); відносно нові терміни в авторському тлумаченні, як-от «стилістичний портрет тексту», отримують чітке роз'яснення.

Дисертація складається з анотацій, списку публікацій, вступу, 4 розділів, висновків, списку літератури (215 позицій, з яких 36,7% за останні п'ять років, і 11 позицій довідкової літератури) та 20 додатків (обсягом 53 сторінки). Загальний обсяг дисертації 297 сторінок, основного тексту (без анотацій) – 188 сторінок. У тексті дисертації міститься 2 рисунки та 10 таблиць.

У вступі обґрунтовано вибір теми дисертаційного дослідження, розкрито її актуальність, визначено мету й завдання, окреслено об'єкт, предмет та матеріал дослідження тощо. Усі структурні моменти Вступу характеризуються необхідною змістовною наповненістю.

У першому розділі розкрито теоретичні засади дослідження; визначено поняття жанрово-стилістичної домінанти та її компонентів – інтертекстуальності як вияву культурних конотацій, хронотопу як синтезу умовного реального та можливих світів, системи персонажів як лінгвокультурних типажів; описано генезу жанру; визначено композиційні особливості англомовних текстів фентезі крізь призму типології та етапів квесту; наведено періодизацію фентезі як метажанру.

У другому розділі описано спектр підходів до творів жанру фентезі, обґрунтовано методологію дослідження та проілюстровано поетапну методику, застосовану до аналізу текстових виявів окремих компонентів ЖСД.

Третій розділ присвячено аналізу засобів актуалізації конотацій (експресивних, оцінних та емотивних) у романах кожного з авторів, чий твір складають матеріал дослідження, у їхніх якісному та кількісному аспектах, поданих у зіставленні.

У четвертому розділі конотативність аналізованих романів представлено крізь призму їхнього хронотопу та системи лінгвокультурних типажів. Розділ завершує опис стилістичних портретів досліджуваних текстів у їхній окремішності та в зіставленні між собою.

У Висновках узагальнено результати проведеного дослідження та окреслено перспективи дальшої розробки проблематики ЖСД у текстах різних жанрів та лінгвокультурної належності.

Додатки містять, крім списку публікацій, 17 таблиць з кількісними даними по кожному зі складників ЖСД та кожному різновиду лінгвокультурних типажів у кожному з досліджуваних романів та 3 схеми, що ілюструють зміст стилістичних портретів текстів трьох авторів.

Дисертаційну роботу оформлено відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи.

Наукові результати дисертації висвітлено у 5 наукових публікаціях здобувачки, написаних на достатньому науковому рівні із дотриманням принципів академічної доброчесності, серед яких: 4 одноосібні статті в наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 1 стаття (у співавторстві) у періодичному науковому виданні, проіндексованому в базі даних Web of Science (ESCI), де особистий внесок дисертантки в обсязі 60% полягає у підборі та аналізі матеріалу дослідження. Крім того, результати дослідження додатково висвітлені у двох одноосібних статтях у фахових журналах, що на момент опублікування не входили до переліку наукових фахових видань України чи до міжнародних наукометричних баз.

Результати дисертації були апробовані на 8 наукових фахових конференціях (з них 7 міжнародних, включаючи 2 за кордоном) та опубліковані у збірках тез та/або матеріалах конференцій.

Таким чином, наукові результати, представлені в дисертаційній праці, повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувачки.

Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи.

Незважаючи на загальне позитивне враження від дисертації Ю. О. Зайченко, текст роботи не позбавлений певних недоліків, а саме:

1. Розглядаючи поняття конотативності, здобувачка зупиняється на двох основних підходах до його тлумачення, а саме, як до факультативного компоненту значення та як до рівноправного з денотативним компоненту значення (див. с. 44). Водночас дисертантка, поряд з названими, внутрішньознаковими тлумаченнями конотації, не згадує про третій, семіотичний підхід до її тлумачення, пов'язаний з семіотичною концепцією стилю К. А. Долініна, хоча саме таке, надзнакове, а не внутрішньознакове бачення конотації могло б слугувати надійним підґрунтям для розгляду конотативності як текстового феномену. Незрозумілим також залишається погляд здобувачки на кореляцію конотативності і прагматичного ефекту, яка

згадується, але не пояснюється. Крім того, потребує пояснення твердження дисертантки про конотації на фонетичному рівні (с. 44).

2. Викликає певне здивування, чому, виокремлюючи лінгвокогнітивний підхід до текстів жанру фентезі як значущий, здобувачка приділяє його розгляду лише одну сторінку (с. 88-89), а згадуючи поняття інтертекстуальності, не робить посилань на Юлію Крістеву.

3. Залишається незрозумілим, яке місце відводить дисертантка оповідачу, коли твердить, що в текстах фентезі існує три суб'єкти оцінки: автор, представники Добра та представники Зла.

4. Хоча загалом аналіз прикладів проведено в дисертації коректно, потребує уточнення тлумачення деяких конкретних стилістично забарвлених одиниць різних рівнів. До прикладу, чому такі перифрастичні вирази як "daughter / bride / mother of dragon" (с. 162) розглядаються як метафори, а номінативні речення "Poor bloke. Brilliant mind" (с. 192) і подібні тлумачаться як еліптичні.

5. Композиційно не цілком виправданим виглядає відсутність інтерпретації кількісних даних, що складають основу стилістичних портретів текстів, безпосередньо після їх наведення у відповідних частинах підрозділу 4.3 та перенесення такої узагальненої інтерпретації даних виключно до Висновків.

6. Було б цілком логічним вилучити зі Списку літератури деякі другорядні російськомовні джерела і додати низку праць вітчизняних вчених з проблематики образності й символіки готики (напр., С. Г. Шурми) та можливих світів (напр., О. В. Ситенької) у художньому тексті.

Вважаю, що висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значущість результатів проведеного дослідження й не впливають на позитивну оцінку рецензованої дисертації Ю. О. Зайченко.

Висновок про дисертаційну працю.

Вважаю, що дисертація здобувачки ступеня доктора філософії Зайченко Юлії Олегівни на тему «Жанрово-стилістична домінанта в англomовних текстах фентезі: лінгвокультурологічний аспект (на матеріалі творів Р. Джордана, Дж. Р. Р. Мартіна та Дж. К. Ролінг)» виконана на вельми високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є завершеним науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для філологічних студій художнього тексту (у галузях стилістики, жанрології, лінгвопоетики, теорії тексту, лінгвокультурології). Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 6–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувачка Зайченко Юлія Олегівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії у галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 «Філологія».

Рецензент:

Професор кафедри теорії,
практики та перекладу
англійської мови
національного технічного
університету України
«Київський політехнічний
університет імені
Ігоря Сікорського»,
д.філол.н., професор

М.П.

« 30 »

ЖОВТНЯ

2023

року

